Samenwerken voor een leefbare planeet.
(1) Integrale ecologie

Lezing

Ook zei God tegen Noach en zijn zonen: ‘Hierbij sluit Ik een verbond met jullie en met je nakomelingen, en met alle levende wezens die bij jullie zijn: vogels, vee en wilde dieren, met alles wat uit de ark is gekomen, alle dieren op aarde. Ik sluit met jullie dit verbond: nooit weer zal alles wat leeft door het water van een vloed worden uitgeroeid, nooit weer zal er een zondvloed komen om de aarde te vernietigen. En dit,’ zei God, ‘zal voor alle komende generaties het teken zijn van het verbond tussen Mij en jullie en alle levende wezens bij jullie: Ik plaats mijn boog in de wolken; die zal het teken zijn van het verbond tussen Mij en de aarde. Wanneer Ik wolken samendrijf boven de aarde en in die wolken de boog zichtbaar wordt, zal Ik denken aan mijn verbond met jullie en met al wat leeft, en nooit weer zal het water aanzwellen tot een vloed die alles en iedereen vernietigt.

Gen 9,8-15 (NBV21)

Overweging

Ik ben blij dat ik vandaag in De Lier te gast mag zijn, en bij het begin van jullie vastencyclus mag vertellen over Integrale Ecologie, het centrale begrip uit de encycliek *Laudato Si’* van Paus Franciscus, en over een spiritualiteit die ons verbindt met alles wat ademt en leeft.

Om dat te doen, heb ik wel geluk met de lezing die we vandaag hoorden. Het verhaal van de boog in de wolken. Het slotakkoord van het dramatische verhaal van de zondvloed. Amper enkele hoofdstukken na de eerste scheppingsverhalen, moet er al een verhaal komen over een herschepping, met Noach als een soort nieuwe Adam. De mens die wél gehoor geeft aan zijn roeping om behoeder te zijn van het leven.

Waar God in Genesis 1 nog zag dat alles goed en zelfs zéér goed was, is er nu zoveel colère over alle kwaad en onrecht, dat de chaosmachten van de oervloed die in het eerste Scheppingsverhaal nog aan banden gelegd werden, ongegeneerd worden losgelaten om het scheppingswerk weer te vernietigen. Alles. Behalve de kans op een nieuw begin. Tijdens de zondvloed is de aarde weer woest en leeg, en ligt er duisternis over de oervloed. In het verhaal dat we vandaag beluisterden, verschijnt de boog in de wolken als een echo van het ‘Fiat Lux’: er moet licht zijn, en vruchtbaarheid, en goed leven voor al wat leeft.

In zijn briefing schreef Karel Ceule dat van dit hoofdstuk de verzen 8 tot 15 zouden gelezen worden. Toen ik ze er bij nam om deze overweging voor te bereiden, dacht ik “*jammer eigenlijk, dat de verzen 16 en 17 er afgeknipt zijn*”.

Ik kan het dus niet nalaten om ze ter aanvulling even voor te lezen:

> **16 Als Ik de boog in de wolken zie verschijnen, zal ik denken aan het eeuwigdurende verbond tussen God en al wat op aarde leeft. 17 Dit,’ zei God tegen Noach, ‘is het teken van het verbond dat Ik met alle levende wezens op aarde gesloten heb.’**

Nu moeten jullie wel denken: “Ja maar, dat hoorden we toch al in de lezing zelf??”
Inderdaad, het is pure herhaling! De schrijvers van het Bijbelverhaal vonden het blijkbaar nodig om enkele keren op dezelfde nagel te kloppen. Wellicht omdat ze wisten dat de boodschappen anders het ene oor in en het andere oor weer uit gaan. Of dat ze ondergesneeuwd of vergeten of verdrongen raken.

We weten het natuurlijk zelf ook. Want waar hebben we in onze catechese vroeger gehoord over dat verbond met alle levende wezens op aarde?

Wie heeft ons ooit verteld dat we “*door onzichtbare banden verbonden zijn met de andere levende wezens en dat we een soort universele familie vormen, een schitterende gemeenschap die ons aanzet tot een heilig, teder en nederig respect*.” (LS 89)

Waar hoorden we dat de wekelijkse Sabbat, het zevenjaarlijkse Sabbatjaar en het Jubeljaar om de 7 X 7 jaar er niet alleen zijn om rust, heropleving en gerechtigheid te gunnen aan de mensen, maar ook aan het land en de dieren?

Paus Franciscus heeft het erover in ‘*Het evangelie van de schepping*’, het tweede hoofdstuk van *Laudato Si’*: *“De scheppingsverhalen in het boek Genesis (…) geven aan dat het menselijk bestaan gebaseerd is op drie fundamentele en nauw met elkaar verbonden relaties: de relatie met God, met de naaste en met de aarde. Volgens de Bijbel werden deze drie relaties verbroken, niet alleen buiten ons maar ook binnen onszelf. Deze breuk is de zonde.* “(LS 66)

Drie relaties, met God, met de naaste en met de aarde. Dit citaat bevat voor velen een verrassend nieuw inzicht. Want hoezeer die ‘derde relatie’ ook thuishoort in onze joods-christelijke traditie, we waren ze onderweg ergens kwijtgespeeld. Dat gebeurde zo’n 250 jaar geleden, onder invloed van de moderniteit, aldus Trees Van Montfoort in haar boek ‘*Groene theologie’*. Volgens zo’n ‘modern’ beeld is niet de hele werkelijkheid op weg naar voltooiing in God, maar enkel de mens.
Deze denkwijze kreeg gaandeweg zijn vertaling in de kerkpraktijk. Ook al gebruikten we natuurbeelden in onze teksten, onze gebeden of onze beeldspraak, fundamenteel ging het tot voor kort in de liturgie, de catechese en de diaconie over God en de mensen, en niet langer over de staat van ‘*onze zuster moeder Aarde*’ (LS 1) of over de beleving van onze relatie met het niet-menselijke leven.

In feite waren we opgevoed met het idee dat we de aarde moesten onderwerpen en dat we de natuur met haar grond, water, lucht en levende wezens ongestraft konden gebruiken, verdringen, ontginnen, uitroeien, ontbossen, verbranden, vervuilen, genetisch manipuleren, met pesticiden vergiftigen, enzoverder.

We hadden met de natuur geen ‘relatie’. Het was enkel een grote hangar vol voorraden en middelen die ons vrij ter beschikking staan en waarmee we naar goeddunken kunnen handelen. Tot vandaag zorgt deze denkwijze voor economische projecten en politieke beslissingen die natuur en ecosystemen opofferen aan snel geldgewin, zelfs in beschermde natuurgebieden.

“*Wij zijn opgegroeid*,” schrijft de paus in de aanhef van *Laudato Si’*, “*met het idee dat we eigenaars en heersers waren met een machtiging om de aarde uit te buiten. Daarom bevindt onze onderdrukte en verwoeste aarde zich onder de meest verlaten en mishandelde armen.*” (LS 2)

De aarde en de armen bevinden zich in hetzelfde kamp. Ze zijn beiden slachtoffers van hetzelfde dodende systeem. Van ons verkeerd begrepen idee over onze rol als mens in deze wereld.

De voorbije decennia is het besef doorgebroken dat dit beeld van de mens als heerser over de aarde niet vol te houden is. We hebben onze hand overspeeld. De klimaatrampen zijn geen dag meer uit het nieuws. Ons eigen overleven is bedreigd, nu we de gezondheid van de planeet en de ecosystemen met haar rijke biodiversiteit in gevaar hebben gebracht.

De vloed is begonnen. Waar is de ark? Zal de boog ooit opnieuw verschijnen? Zullen wij de Noach zijn in onze dagen?
Het hele eerste hoofdstuk van *Laudato Si'* geeft een indringend overzicht van wat er in ons gemeenschappelijk huis, de aarde, gebeurt, en van het gevaarlijk pad waarop we ons volgens de wetenschappers bevinden.
De kritiek op de groeidwang in de economie, op het consumptiepatroon of op het '*technocratisch paradigma*' (LS 101) vinden we niet enkel terug in *Laudato Si'*, campagnes als '*de 25%-revolutie*' van Broederlijk Delen of boeken als '*Donut economie*' van Kate Raworth. Het werd deel van het wereldwijde debat over hoe we onze toekomst moeten redden.

De oproep van Paus Franciscus klinkt indringend en uitdagend.
"We kunnen vandaag niet ontkennen," zo schrijft hij, *"dat een echte ecologische aanpak steeds evolueert naar een sociale aanpak waarbij gerechtigheid deel moet uitmaken van het milieudebat, om zowel de schreeuw van de aarde als die van de arme te horen." (LS 49)*

Alles is met elkaar verbonden. De problemen die de maken hebben met gerechtigheid, vrede en ecologie vormen één geheel. De sleutel om ze gezamenlijk aan te pakken noemt Franciscus '*integrale ecologie*'. Het is een benadering die ons in staat moet stellen "*om de armoede te bestrijden, om aan de uitgestotenen hun waardigheid terug te geven en om tegelijk ook voor de natuur te zorgen.*" (LS 139)

Om dat waar te maken, roept de paus iedereen ter wereld op om met elkaar in dialoog te gaan. Hij heeft het evident over politiek, lokaal en wereldwijd, maar ook over het belang van wat wij zelf en in onze gemeenschappen doen. Hij roept op tot *ecologisch burgerschap*, tot een *ecologische bekering*, een levensstijl die past bij de realisatie van die integrale ecologie.

Om ons te helpen, werden door het Vaticaan zeven Laudato Si-doelen gelanceerd.
Ecokerk vertaalde dit in de campagne '*Met een 7-sprong naar integrale ecologie*'.

Die doelen gaan over het antwoord dat we geven **op de schreeuw van de aarde** en **op de schreeuw van de armen**, over een **totaal andere economie** die niet langer streeft naar een eindeloze groei op een eindige planeet, over een **verandering van levensstijl**, over **ecospiritualiteit** die de 'drie relaties' herstelt, over **ecologische opvoeding**, en zeker over **de vraag hoe we elkaar meenemen** in de acties die ons op het pad leiden naar een gezonde, leefbare aarde, met overvloedig leven en toekomst voor al wat leeft, onszelf inbegrepen.

Ik heb begrepen dat jullie met De Lier de komende weken zowat elk van deze doelen zullen aanraken en omzetten in concreet engagement. Ik wil jullie graag alle succes toewensen.

Karel Malfliet
De Lier, Brugge, 18 februari 2024

Extra

Hij die verzamelt

De vloed is begonnen.
Onheilspellende rapporten
werden werkelijkheid, dagelijkse realiteit:
klimaatchaos,
stervende bossen, verdwijnende soorten,
groeiende woestijnen, smeltende gletsjers,
economische, financiële, sociale crisis,
oorlog om water,
miljoenen ontheemd en op de vlucht,
conflicten over grondstoffen,
armoedekloof in Noord en in Zuid.

Is er iemand die 'Noach' heet,
'Rustpunt' en 'Hij die verzamelt'?
We hebben een ark nodig
om te behouden en te beschutten
wat ons heilig is:
dieren, planten, bossen,
zuiver water, vruchtbare grond,
mensen die elkaar niet bijten en verscheuren,
maar samen-scholen,
oefenen voor een nieuw begin,
voor een nieuwe tijd,
de vervulling van de schepping.

Dan komt de dag
-hij is er al-
dat God zijn boog in de wolken zet
als teken van zijn verbond tussen Hem en de aarde,
zijn verbond met al wat leeft.

https://netrv.be/laudatosi/laudato-si-inspiratie/617-hij-die-verzamelt